

KRABBAMEINSSJÚKLINGAR ERU EISINI MENNISKJU

– Spurningurinn um, hvussu ein skal uppføra mótvegis einum krabbameinssjúklingi, er vónleysur at svara. Tað er á mangan hátt eitt tvíeggjað svørð, og tað mest umráðandi er at hava í huga, at ein krabbameinssjúklingur eisini ein eitt vanligt menniskja, sum onkuntíð tímir at tosa um sjúkuna, men aðrar tíðir heldur vil tosa um veðrið, sigur Kathrina Lindenskov Holm, sálarfrøðingur

BARBARA HOLM

Tað eru nógvar ymiskar kenslur uppá spæl, tá ið krabbamein rakar. Tað er tað fyrsta Kathrina Lindenskov Holm sigur, tá ið hon skal seta orð á hvat rætt er at gera, tá ið ein tú kennir, fær krabbamein inn at síni lívi.

Seinastu mongu árinum hevur Kathrina Lindenskov arbeitt við krabbameinssjúklingum og teirra avvarðandi, bæði í Føroyum og í Danmark. Hennara royndir siga henni, at krabbamein er ein sjúka, sum krevur nóg av sjúklingum og teirra familjum.

Lyklaorðið bæði fyri sjúklingar og fyri teirra nærumhvørvið, er tíð. Tað er umráðandi at geva sjúklinginum ta tíð, sum viðkomandi hevur tørv á. Í byrjanini hevur sjúklingurin mangan ikki mót uppá at tosa um sína sjúku, tí tað er ómetaliga trupult at siga »eg havi krabbamein«.

– Krabbamein krevur nóg av sjúklinginum í byrjanini. Tá skalt tú fyrihalda teg til, at sjúkan er komin. Tú skalt fáa at vita, hvønn heilivág og hvørjar viðgerðir tú skalt hava. Og tey flestu seta seg eisini at lesa ymiskar upplýsingar um sjúkuna, og á annan hátt fyrihalda seg til tann nýggja veruleikan, sigur Kathrina.

Tað er mangan í byrjanini, at sjúklingurin ikki dugir at seta orð á sínar kenslur og sína sjúku, og tað er umráðandi, at tey nærmastu skilja tað, og ikki kenna tað sum eina avvísing.

Seinni í tilgongdini er støðan kanska ein onnur. Tá eru tey nóg, sum hava lættari við at fyrihalda seg til sína egnu sjúku, og tá duga tey betur at tosa um tað.

– Tað er umráðandi at tey nærmastu og sjúklingurin seta orð á tað, sum hendir. Um sjúklingurin ikki hevur hug at tosa um sjúkuna í dag, so sig tað. Og so mugu tey avvarðandi gera sær ómak at skilja støðuna, so hvørt hon broytist, sigur Kathrina.

Ein kensla av avmakt

Tað er ikki lægt, at fólk í nærumhvørvinum hjá einum krabbameinssjúklingi hava trupult við at fyrihalda



seg til sjúkuna. Beinan vegin tú sært ein, sum hevur fingið krabbamein ella hevur mist ein kærán av sjúkuni, so sært tú ein veruleika, sum er harður at góðtaka.

– Vit eru jú so bangin fyri at siga okkurt skeivt. Vit ímynda okkum, at vit skulu helst siga okkurt, sum troystar ella ger tað betur, men tað kanst tú í veruleikanum ikki, sigur Kathrina.

Samstundis er tað mangan soleiðis, at vit menniskju eru bangin fyri at blíva ov rørd av einari støðu. Kanska gerast vit ov rørd av at tosa við ein, sum hevur krabbamein í sínum lívi. Og vit kenna tað óbehagiligt, tá ið kenslurnar taka yvirhond.

– Men veruleikin er, at tað er júst tá vit eru rørd, at vit eru í samband við okkum sjálvi og okkara medmenniskju, vísur Kathrina á.

Hon heldur samstundis, at tað er trupult fyri okkum menniskju, at fyrihalda okkum til eina so ræðuliga sjúku sum krabbamein er. Vit standa tá andlit til andlit við, at okkara tilvera er skroyppil og kann enda nær sum helst.

Tann góði krabbameinssjúklingurin

Júst tankin um okkara veiku og stuttu lívsleið er helst orsök til, at mangir útlendskir og føroyskir miðlar ferð eftir ferð varpa ljós á »tann góða krabbameinssjúklingin«. Tann, sum nýtur sjúkuna til okkurt gott. Tann, sum minnst til at liva í nú'inum orsaka av sjúkuni, og tann, sum ikki letur seg ávirka sálarliga av, at krabbamein nørst í kroppinum.

Og øll vilja vera tann góði krabbameinssjúklingurin.

– Men tað er jú ein fólks mynd av, hvussu sjúkan er. Tað er sjálvandi gott, um tú megnar at fáa nakað jaligt burtúr sjúkuni. Men tað er sanniliga eisini í lagið, at tú heldur, at sjúkan er ræðulig fyri teg, sigur Kathrina.

Og júst hendan einsíðuga myndin av einari sjúkralegu kann viðføra, at ein krabbameinssjúklingur, sum ikki heldur sjúkralegan er so lætt, kann fáa størri trupulleikar av støðuni.

Kathrina Lindenskov Holm vísur á ein danskan felagsskap, sum eitur »Børn, unge og sorg«. Hesin felagsskapur arbeidir mest við børnum og ungum, sum eru avvarðandi hjá krabbameinssjúklingum. Og hesin felagsskapurin hevur gjørt kanningar av hvussu børn uppliva ymiskar tilgongdir til sjúkraleguna.

– Har vísur tað seg, at børn hjá krabbameinssjúklingum uppliva tað ógvuliga trupult, um foreldrin ikki tosa um sjúkuna – eisini tann neiliga partin av henni. Tí tey siggja tað sum, at man ikki skal tosa um sínar trupulleikar, man skal bara taka sær av tí einsamallur. Samstundis vísir tað seg, at vit oftast tosa um fakta kring krabbamein, og sjáldan um langtíðar avleiðingar fyri sjúklingar og avvarðandi, sigur Kathrina.

Tískil er tað fleiri ymiskir hættir, har krabbameinssjúklingar og teirra avvarðandi kunnu merkja eina isolatión, tá ið sjúkan rakar.

– Tað er altíð í lagið at seta orð á sínar kenslur. Hevur tú ikki hug at tosa um sjúkuna, júst tá ið onkur spyr



Tann, sum hevur mist, fer sjálvandi ikki eins skjótt víðari í sínum lívi, sum vit onnur«

teg, so sig tað. Men kennir tú sjúkuna strævna og møtimikla, so er tað eisini í lagið at siga, vísur Kathrina á.

– Týðningarmest er at fyrihalda seg til tann veruleikan, sum man er í. Og at tey avvarðandi ella onnur, sum seta seg í samband við ein krabbameinssjúkling, rúma tí, um sjúklingurin júst í dag ikki hevur hug til vitjan, ella hug at tosa um sjúkuna, sigur Kathrina.

Hugsa eisini um veðrið

Samanumtikið er breiður meiriluti í hesum temanum í Sosialinum fyri, at tað er best at siga okkurt heldur enn at tala. Men sum nevnt er hesin spurningur eitt tvíeggjað svørð. Kathrina Lindenskov Holm vísur á, at ein annar partur av tí at tosa við ein krabbameinssjúkling er, at tað er umráðandi at vísa á eina tilvitan um, at ein krabbameinssjúklingur eisini hevur aðrar trupulleikar, eins og vit onnur.

– Tað er ikki altíð sjúkan, sum er trupulleikin. Onkuntíð er tað veðrið, bankalánið, familjutrupulleikar ella okkurt heilt annað, sum vit onnur eisini hava, sigur Kathrina.

Hon hevur upplivað í sínum starvi, at krabbameinssjúklingar kenna tað strævið, at fólk kring tey tosa ov nóg um sjúkuna, og ikki siggja menniskjað handan krabbameini.

– Sjálvandi skalt tú ikki ignorera, at viðkomandi hevur krabbamein. Men tú kann eisini vísa tín stuðul á annan hátt, enn júst at tosa um sjúkuna, sigur Kathrina.

Eitt nú kanst tú tosa við viðkomandi um lívið annars. Tú kanst fylla

kølið við mati ella koyra børnini til venjing. Alt, sum kann lætta um dagin hjá einum krabbameinssjúklingi, er minst líka týðningarmikið sum tað, at seta orð á sjúkuna.

– Onkuntíð hjálpir tú við at lurta. Aðrar tíðir kanst tú hjálpa við at stuðla í gerandisdegnum. Tað veldst alt um hvør støðan er, og hvat títt samband við sjúklingin er, sigur Kathrina.

Vit ræðast sorg

Krabbamein er ein sjúka, sum rakar okkum meint. Men tað eru so nóg onnur viðurskifti í okkara lívi, sum vit ikki eru harrar yvir, og sum kunnu geva okkum ólekiliga pínu.

Kathrina Lindenskov er sannførd um, at vit føroyingar eru ófórir til at stuðla og hjálpa, tá ið ein í okkara nærumhvørvið hevur mist ein av sínum nærmastu.

Men tann stuðulin varðar alt ov stutt.

– Júst tá ið onkur hevur mist, so eru vit ófórir at ganga inn til viðkomandi og at hjálpa við tí, sum vit kunnu. Men tað gongur bert ein stutt tíð, so sita tey avvarðandi eftir við einari kenslu av, at tilvitanin um teirra miss er horvin, sigur Kathrina. Tað er natúrligt, at vit menniskju fara víðari við okkara lívið, og gloyma at vera eins tilvitað um, at onkur vit kenna situr við stórar sorg.

– Gerandisdagurin tekur yvirhond, og vit vera upptikin av okkara egna lívi og okkara egnu trupulleikum, vísur Kathrina á.

Men kanska er tað skilagott, at vit royna at halda fast í, at vit mugu stuðla einum, sum hevur mist, meira javnt og yvir longri tíð.

– Tann, sum hevur mist, fer sjálvandi ikki eins skjótt víðari í sínum lívi, sum vit onnur, sigur Kathrina.

Men sorg, sjúka og deyði er ein trupul biti hjá okkum øllum at svølgja. Tað finst eingin einföld uppskrift uppá hvussu tú skalt fyrihalda teg til teir mest truplu spurningarnir í hesi verð. Men umsorgan og rúmd fyri teimum sjúku og teirra avvarðandi er tað besta, sum vit kunnu geva.